

Mielenkiintoisen henkilötaustan omaavat kunniamerkit Vaasan Sotaveteraanimuseon kokoelmiin

Ruotsissa syntynyt ja siellä koko ikänsä asunut suomalaistaustainen Gunnar Mangs oli kesällä yhteydessä Vaasan Sotaveteraanimuseoon ja ilmaisi halunsa lahjoittaa hallussaan olevat sotaveteraani-isänsä ja lottana toimineen äitinsä kunniamerkit museolle. Tiukassa 29.1.1918 syntynyt Gunnar Mangsin isä Börje Michael Mangs († 22.10.2000 Kalix, Ruotsi) ja Kokkolassa 9.11.1924 syntynyt äiti Marita Synnöve Åkerberg († 13.3.1999, Kalix) tutustuivat toisiinsa sodan aikana Helsingissä, avioituivat heti sodan päätyttyä, saattoivat opintonsa loppuun ja muuttivat pian pysyvästi Ruotsiin. Gunnar Mangs on koonnut lähinnä omia ja sisarensa lapsia varten kertomuksen isänsä ja äitinsä sodanaikaisista vaiheista. Hän luovutti kopion tästä kirjoituksestaan kunniamerkkien yhteydessä Vaasan Sotaveteraanimuseolle. Olen laatinut suomenkielisen tiivistelmän tästä Gunnar Mangsin kirjoittamasta vanhempiansa tarinasta. Poikkeuksellisen hieno kunniamerkkikokonaisuus ansaitsee mielestäni myös taustatietojen julkistamisen. Erityisen kunnioitettavaa on se, että vanhempiansa Ruotsiin muuton seurauksena ruotsalaisessa yhteiskunnassa koko elämänsä viettänyt Mangs arvostaa suomalaisia juuriaan ja vanhempiansa panosta maamme itsenäisyyden säilyttämisessä siinä määrin, että haluaa välittää tiedot näistä myös suvun nuoremmille sukupolville ja haluaa palauttaa vanhempiansa

Lutnantti Börje Mangs informoi 16.6.1943 rykmentinkomentaja Alpo Marttista suunnitelmista tähytyspartioiksi vihollisen Meri-tukikohtaan. Iskuryhmiä johtaisivat Harry Järvi ja Börje Mangs.

oman isänmaansa hyväksi tekemästä työstä saamat tunnustukset alkulähteelleen.

Börje Mangsin sotapolku

Börje Mangs suoritti ylioppilastutkinnon Kristiinankaupungin ruotsinkielisessä yhteiskoulussa 1937. Hän suoritti 15 kuukauden mittaisen vänrikin arvoon johtaneen varusmiespalveluksensa 1938–39. Syksyllä 1939 hän aloitti metsänhoitajan tutkintoon tähtäävät opintonsa Helsingin yliopistossa. Opinnot kuitenkin keskeytyivät talvisodan alkaessa. Mangs toimi sodassa joukkueenjohtajana, loppuvaiheessa myös komppanianpäällikkönä JR 69:n riveissä Laatokan pohjoispuolella. Kollaan rintamalla. Ansoistaan talvisodassa hänelle myönnettiin 4. luokan Vapaudenristi miekkojen kera. VR4:n saadessaan Mangs oli vain 22-vuotias. Syksyllä 1940 Mangs jatkoi keskeytyneitä opintojaan Helsingissä. Keväällä 1941 hän aloitti opintoihin

kuuluvan harjoittelun Ruotsissa Kruununtalvirastossa (Domänverket). Harjoittelujakso keskeytyi uuteen palvelukseenastumismääräykseen 1.7.1941. Hänet sijoitettiin JR 61:een ("Sex-tietettiin"), ensimmäisenä tehtävänään 3. pataljoonan lähettiupseeri. JR61 eteni kohti Syväriä, joka saavutettiin 8.9.1941. Rykmentti pysyi Syvärin Shemen-ski-lohkolla aina kesään 1944 asti.

Hyökkäysvaiheen päätyttyä Mangs ylennettiin luutnantiksi ja hän sai toisen Vapaudenristinsä, nyt VR4:n miekkojen ja tammenlehvän kera. Huhtikuussa 1942 rykmentti kävi kovia taisteluja vihollista vastaan. Asemat säilytettiin, mutta JR61 menetti 56 miestä kaatuneina ja 193 haavoittui. Rykmentin komentajaksi tuli syksyllä 1942 everstilutnantti Alpo Marttinen, joka toimi komentajana sodan loppuun asti. Marttisesta johdolla rykmentistä koulutettiin eliittijoukko-osasto. Lutnantti Mangsista tuli syyskuussa 1942 JR61:n II pataljoonan 5. komppanian päällikkö. Asemasodan aikana komppania kävi kiihkeitä taisteluja vihollista vastaan. Mukana oli myös runsaasti partioitehtäviä. Yksi merkittävimmistä voitoista oli neuvostoarmeijan Meri-tukikohdan valtaaminen ja tuhoaminen heinäkuussa 1943. Ansoistaan komppanianpäällikkönä Mangs sai marraskuussa 1943 sekä VR3:n miekkojen kera että VR3:n miekkojen ja tammenlehvän kera.

Kevätalvella 1944 asemasotavaihe oli niin stabiili, että Börje Mangs sai loma- ja jatkaakseen jo kahdesti keskeytyneitä opintojaan. Tällöin hän tapasi Svenska Handelshögskolanissa opiskelevan Marita Åkerbergin. Pari aloitti seurustelun, joka kuitenkin pian keskeytyi ja siirtyi kirjeenvaihdon tasolle, kun molemmat saivat komennuksen takaisin tehtäviinsä. Börje palasi 5.6. joukko-osastoonsa Syvärille ja Marita 3.6. radistilotaksi

Suursaarelle.

17. Divisioonaa, johon JR61 kuului, oli Mangsin palatessa rintamalle reservissä rintaman takana Laatokan pohjoispuolella. Vihollisen suurhyökkäyksen edetessä Karjalan Kannakselle divisioonaa siirrettiin junakuljetuksella sinne. Divisioonaa saapui 22.6. alueelle ja korvasi paniikkiin joutuneet joukot, jotka olivat luopuneet Viipurin puolustamisesta. JR61:n tehtäväksi tuli torjua vihollisen hyökkäykset Tienhaaran alueella. Ratkaisevat taistelut käytiin tällä alueella lopullisesti niin, että asemat säilytettiin sodan loppuun asti. Seuraavien viikkojen aikana vastaavat tulokset saavutettiin Talissa ja Ihantalassa. Komppanianpäällikkönä toiminut Börje Mangs haavoittui Tienhaaran taistelussa vakavasti. Hän sai kranaatin räjähdyksessä runsaasti sirpaleita yläruumiiseensa niin, että mm. keuhkot vaurioituivat vakavasti. Kolmen kuu-

kauden hoito Tampereen sotilassairaalassa johti kuitenkin nopeaan toipumiseen. Muistona taistelusta Mangs sai kuitenkin kantaa loppuelämänsä selässään lukuisia kranaatinsirpaleita, joilla hän myöhemmin hämmästytti ruotsalaisia röntgenlääkäreitä. Ansoistaan Tienhaaran taistelussa Mangsille myönnettiin kapteenin arvo ja hän sai heinäkuussa 1944 2. luokan Vapaudenristin miekkojen kera. Kunniamerkin myöntö on eräänlainen harvinaisuus: Mangs oli merkin saadessaan vain 26-vuotias ja oli aika poikkeuksellista, että kapteenille myönnettiin VR2.

Marita Mangs lottana kotirintamalla ja sotatoimialueella

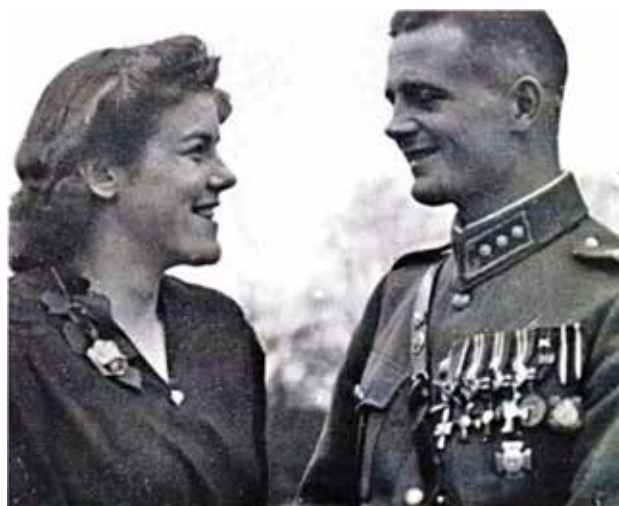
Marita Åkerbergin isä toimi lennätinvirkailijana rautateilla Kokkolassa ja äiti hoiti lapsia kotona. Äiti kuoli Maritan ollessa 12-vuotias. Isä muutti nuorempien lasten kanssa 1939 Tammisaareen ja Marita

jatkoi koulunkäyntiä Kokkolassa isovanhempiansa hoivissa. Marita liittyi pikukulottiin ja toimi talvisodan ajan koulunkäynnin ohessa sotilassairaalassa ja ilmailuvuorontehtävissä. Väli- rauhan alettua hän muutti käymään koulua Helsingissä ja osallistui jo kesällä 1940 pikkulottatoimintaan Uudellamaalla. Seuraavaksi talveksi hän muutti perheensä luokse Tammisaareen ja jatkoi siellä koulunkäyntiään. Jatkosodan alettua hän osallistui koulunkäynnin ohella ilmailuvuorontehtävissä Tammisaareen ja Tikkurilassa.

Marita suoritti ylioppilastutkinnon 1942 ja kirjautui ekonomiopiskelijaksi Hankeniin. Kesällä 1942 hän koulutautui Ahvenanmaalla radistilotaksi ja toimi sen jälkeen lennätintehtävissä Hangossa. Pian hänet siirrettiin sodan loppuajaksi vastaaviin tehtäviin Suursaarelle Suomenlahden itäosaan. Nuori radistilotta koki Suursaarella myös sodan kauhunhetkiä. Aselevon jo tultua ja Suomen saatua valloituksen karkottaa saksalaiset joukot maasta saksalaiset yrittivät 14.9.1944 miehittää Suursaaren. Valtausyritys johti ankariin taisteluihin, joissa 153 saksalaisotilasta kuoli ja yli 1000 otettiin vangiksi. Suomalaissotilaita kaatui 37. Kotiväelle lähettämässään kirjeessä Marita kertoo kokeneensa tuolloin päivän, josta ei tuntunut koskaan tulevan loppua.

Ilkka Virtanen

Pohjanmaan
Maanpuolustuskilta

Tuore aviopari Marita ja Börje Mangs 29.10.1944

17. Divisioonan asemat Kannaksella 23.6.1944

Börje ja Marita Mangsin kunniamerkit Vaasan sotaveteraanimuseon kunniamerkkivitrinissä.

Börje Mangsin kunniamerkit:

1. VR2 miekkojen kera (18.6.1944)
2. VR3 miekkojen ja tammenlehvän kera (16.11.1943)
3. VR3 miekkojen kera (16.11.1943)
4. VR4 miekkojen ja tammenlehvän kera (10.2.1941)
5. VR4 miekkojen kera (20.6.1940)
6. Talvisodan Muistomitali "Laatokan Karjala"
7. Jatkosodan Muistomitali
8. 12. Divisioonan Talvisodan Muistomitali, Kollaan rintama 6/12 1939–13/ 1940
9. 17. Divisioonan Muistomitali "Syväri – Kannas" 1941–1944
10. Ruotsin Vapaaehtoisjoukkojen Muistomitali
11. Sininen Risti
12. Suomen Sotaveteraaniliiton 25-vuotismuistomitali

Marita Mangsin kunniamerkit:

1. Suomen Valkoisen Ruusun 1. luokan mitali
2. Talvisodan Muistomitali
3. Jatkosodan Muistomitali
4. Rannikkotyöstön Muistomitali
5. Kotirintaman Muistomitali
6. Sininen Risti
7. Lotta Svärdin Ansoimitali
8. Suomen Sotaveteraaniliiton 25-vuotismuistomitali